

4. Martinovic, D., & Zhang, Z. (2012). Situating ICT in the teacher education program: Overcoming challenges, fulfilling expectations. *Teaching and Teacher Education*, 28(3), 461-469. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2011.12.001>

5. Цифровая грамотность российских педагогов. Готовность к использованию цифровых технологий в учебном процессе / Т.А.Аймалетдинов, Л.Р.Баймуратова, О.А.Зайцева, Г.Р.Имаева, Л.В.Спиридонова. Аналитический центр НАФИ. – М.: Издательство НАФИ, 2019. – 84 с. – [Электронный ресурс]. – URL: <http://d-russia.ru/wpcontent/uploads/2019/10/digitped.pdf>

6. Жияшева Ж. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін оқушылардың ақпараттық білім ортасын жобалауға даярлау: филос. док. PhD ... дис. – Алматы, 2021. – 165 б.

References:

1. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000368076>

2. Qazaqstan bilim týraly zańy №319-III, 27 shilde 2007 jyl, QR 2018 jylǵy 4 sáyirdegi №171-VI Zańy.

3. "Sıfırlyq Qazaqstan" memlekettik baǵdarlamasynda (QR Úkimetiniń 2017 jylǵy 12 jeltosandaǵy, №827 qaylysy) bes basym baǵyttarynyń biri "Adamı kapitaldy damytý" // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1700000827> (qaralǵan kúni: 15.09.2024).

4. Martinovic, D., & Zhang, Z. (2012). Situating ICT in the teacher education program: Overcoming challenges, fulfilling expectations. *Teaching and Teacher Education*, 28(3), 461-469. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2011.12.001>

5. Sifrovaiia gramotnos rossiuskih pedagogov. Gotovnos k ispolzovaniy sıfrovyyh tehnologu v ýchebnom prosese / T.A. Aimaletdinov, L.R. Baimýratova, O.A. Zaiseva, G.R. Imaeva, L.V. Spiridonova. Analitichesku sentr NAFI. – M.: Izdatelstvo NAFI, 2019. – 84 s. – [Elektronnyı resýrs]. – URL: <http://d-russia.ru/wpcontent/uploads/2019/10/digitped.pdf>

6. Jiasheva J. Bolashaq bastayysh synyp muǵalimderin oqýshylardyń aqparattyq bilim ortasyn jobalayǵa daıarlay: filos. dok. PhD ... dis. – Almaty, 2021. – 165 b.

МРНТИ 14.35.07

<https://doi.org/10.51889/2959-5762.2025.85.1.016>

Қ.Ш.Алимова,¹ С.А.Нұржанова,¹ А.А.Сманова^{2*}

¹Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Алматы қ., Қазақстан

²М.Х.Дулати атындағы Тараз университеті, Тараз қ., Қазақстан

ЖОҒАРҒЫ ОҚУ ОРНЫНАН КЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУДЕ БАСТАУЫШ БІЛІМ ПЕДАГОГТЕРІНІҢ ӘДІСНАМАЛЫҚ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ЖОЛДАРЫ

Аңдатпа

Мақалада жоғарғы оқу орнынан кейінгі білім беруде бастауыш білім педагогтерінің әдіснамалық мәдениетін қалыптастырудың жолдары қарастырылған. Озық отандық және шетелдік ғалымдардың педагогтің әдіснамалық мәдениеті туралы пікірлерін басшылыққа ала отырып, «әдіснамалық мәдениет», «педагогикалық мәдениет» ұғымына және оның негізгі құрамалары туралы әр түрлі ғылымдар саласындағы ойларға контекстік талдаулар жасап, өзіндік тұжырымдар береді. Магистранттардың әдіснамалық мәдениеті ұғымының ғылыми негіздері зерделеніп болашақ мамандарды дайындауда теориялық білімдер мен тәжірибе арасында байланыстардың жеткіліксіздігі және одан да басқа қазіргі кезеңде шешімін таппай келе жатқан мәселелердің бар екендігіне назар аударылады. Ғылыми зерттеу жұмысымыз бойынша жасалған сауалнамалық барысы мен нәтижесі анықталып, диаграмма түрінде көрсетілді. Болашақ бастауыш білім педагогтарының әдіснамалық мәдениетін қалыптастыру ортасы және олардың ЖОО-да кәсіби даярлығының сапасын арттырудың маңызды құралдарының бірі магистранттардың ғылыми-зерттеу жұмысы екендігі баяндалған. Қойылған мәселенің шешімін табу мақсатында қорытынды бөлімінде бірнеше ұсыныстар келтірдік.

Түйін сөздер: әдіснама, мәдениет, әдіснамалық мәдениет, педагогикалық мәдениет, магистрант, ғылыми зерттеу жұмысы, магистранттың ғылыми зерттеу жұмысы.

Алимова К.Ш.,¹ Нуржанова С.А.,¹ Сманова А.А.^{2*}
¹Казахский национальный педагогический университет имени Абая
г.Алматы, Казахстан
²Таразский университет им. М.Х.Дулати, г.Тараз. Казахстан

ПУТИ ФОРМИРОВАНИЯ МЕТОДОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ ПЕДАГОГОВ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ПОСЛЕВУЗОВСКОМ ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация

В статье рассматриваются пути формирования методологической культуры педагогов начального образования в послевузовском образовании. Руководствуясь мнениями передовых отечественных и зарубежных ученых о методологической культуре педагога, проводит контекстный анализ понятия «методологическая культура», «педагогическая культура» и представлений в различных областях науки о ее основных компонентах, дает свои выводы. Изучены научные основы понятия методологической культуры магистрантов и обращено внимание на наличие недостаточных связей между теоретическими знаниями и опытом в подготовке будущих специалистов и, тем более, нерешаемых на современном этапе проблем. Ход и результаты нашего опроса по научно-исследовательской работе были определены и представлены в виде диаграмм. Отмечается, что одним из важнейших инструментов формирования методологической культуры будущих педагогов начального образования и повышения качества их профессиональной подготовки в вузе является научно-исследовательская работа магистрантов. В целях поиска решения поставленной задачи в разделе заключение мы привели несколько рекомендаций.

Ключевые слова: методология, культура, методологическая культура, педагогическая культура, магистрант, научно-исследовательская работа, научно-исследовательская работа магистранта.

Alimova K.,¹ Nurzhanova S.,¹ Smanova A.^{2*}
¹Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan
²M.H.Dulati Taraz University, Taraz, Kazakhstan

WAYS TO FORM A METHODOLOGICAL CULTURE OF TEACHERS OF PRIMARY EDUCATION IN POSTGRADUATE EDUCATION

Abstract

The article discusses ways to form a methodological culture of teachers of primary education in postgraduate education. Guided by the opinions of advanced domestic and foreign scientists about the methodological culture of a teacher, they make contextual analyzes of the concept of "methodological culture", "pedagogical culture" and thoughts in various fields of science about its main components and give their own conclusions. Studying the scientific foundations of the concept of methodological culture of undergraduates, attention is drawn to the fact that there are insufficient connections between theoretical knowledge and experience in the training of future specialists, and other problems that remain unresolved at the present stage. The results and progress of our research survey were determined and shown in the form of a diagram. The environment for the formation of the methodological culture of future teachers of primary education and one of the most important tools for improving the quality of their professional training at universities is the research work of undergraduates. In order to find a solution to the problem, we have given some suggestions in the conclusion section.

Keywords: methodology, culture, methodological culture, pedagogical culture, undergraduate, scientific research work, scientific research work of a graduate student.

Кіріспе. Қазіргі уақытта біздің елімізде жүзеге асырылып жатқан білім беру жүйесін жаңғырту кезінде педагогикалық қызметінің кеңістігін өз бетінше құра алатын педагогтің әдіснамалық мәдениетін қалыптастыру өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Білім беру процесінің мәселелерін әдеттегі тәсілдермен шешу мүмкін емес. Қосымша білім беру жүйесін қоса алғанда, мектепке әдіснамалық құзыреттілігі бар мамандар қажет. Сондықтан, соңғы онжылдықта педагогикалық білім берудің әдіснамалық аспектілері педагогикалық қоғамның назарында болды, ал бүгінде педагогтің әдіснамалық мәдениетінің қалыптасуы маманның мемлекеттік стандартында бекітілген оның кәсіби-педагогикалық дайындығының ажырамас бөлігі болды.

Білім беру, оқыту, тәрбиені дамытудың тиімділігі педагог-тәрбиешінің әдіснамалық мәдениетімен анықталады. Әдіснамалық білімсіз ғылыми зерттеуді сауатты жүргізу, эксперименттік

жұмыстың сандық деректерін құрылымдау және талдау мүмкін емес. Ғылыми зерттеулерді жоспарлау, іске асыру және сипаттау, зерттеу рефлексиясын жүргізу дағдылары "педагогтың әдіснамалық мәдениеті" ұғымына біріктірілген. Әдіснамалық мәдениет жоғары білім беру ұйымдарының білім алушыларын ғылыми ізденумен қатар жүреді және сонымен бірге оның нәтижесі болып табылады. Әдіснамалық мәдениетке ие бола отырып, болашақ мұғалім әдіснамалық білімді ескере отырып, ойлауды үйренеді. Бұл дегеніміз, әрбір педагог өзінің кәсіби қызметін зерттеуді, оқытуда қолданылатын әдістерінің тиімділігін түсінуді, білім берудің нәтижелері мен мазмұнын талдап, құрастыруды, сондай-ақ өзі үшін осындай зерттеудің бастапқы көзқарастары мен принциптерін түсінуді үйренуі керек. Педагогтің әдіснамалық дайындығы теориялық пайымдау мен практикалық әрекеттерді қажет етеді. Әдістемелік дайындықтың мазмұны жоғары кәсіпқойлықтан, ойлаудың икемділігінен, әдіснамалық рефлексиядан, ғылыми негіздеуге қабілеттіліктен, кейбір ұғымдарды, таным формалары мен әдістерін сыни және шығармашылық қолдана білуден, басқару-құрастыру, кәсіби қызмет жағдайындағы өзгерістерге бағытталған білімді игеруден тұрады.

"Әдіснамалық мәдениет" ұғымы екіұшты қарастырылады. Сонымен, педагогтің әдіснамалық мәдениеті, А.С.Соколовтың пікірінше, ойлау, өз бетінше салыстыру, әртүрлі көзқарастарды салыстыру, өз ұстанымын анықтау, ғылыми негіздеу және оны кәсіби түрде қорғау қабілетінің көрінісі [1].

Зерттеушілер бізді қызықтыратын тұжырымдаманы келесідей анықтайды: педагог тұлғасының интегративті қасиеті, оның ішінде ғылыми шығармашылық қабілеті, өзі игерген әдіснамалық білімнің сапасы, педагогтің кәсіби-педагогикалық міндеттерді шешуде жеке шығармашылық, ғылыми дәлелді ұстанымын көрсетуге мүмкіндік беретін әдіснамалық дағдылары мен қажеттіліктерінің жиынтығы. Болашақ мұғалім үшін әдіснамалық мәдениетті меңгерудің негізгі критерийі – педагогика әдіснамасы саласындағы білімнің жеткілікті көлемі және оларды әртүрлі педагогикалық жағдайларды шешуде қолдана білу. А.М.Новиков педагогтің әдіснамалық мәдениетінің келесі көрсеткіштерін анықтайды: білім беру процесін жобалау дағдылары, педагогикалық мәселелерді түсіну, тұжырымдау және шығармашылықпен шешу қабілеті; әдіснамалық рефлексияны жүзеге асыру қабілеті [2].

Болашақ педагогтің әдіснамалық мәдениетінің мазмұнын қарастыра отырып, П.Г.Кабанов бұл тұжырымдама мыналарды қамтиды деп санайды: педагогикалық, жалпы ғылыми және философиялық білім, қызметтің әмбебап формаларын анықтауға және құруға ықпал ететін ерекше дағдылары мен біліктері [3].

А.Н.Ходусов оның мазмұнына педагогтің педагогикалық философиясын (сендіру), әдіснамалық рефлексия режиміндегі ойлау әрекетін (түсіну, өзін-өзі тану) қамтиды [4]. Жоғарыда айтылғандар болашақ педагогтің әдіснамалық мәдениетінің мазмұнына мыналар кіретінін анықтауға мүмкіндік береді:

- әдіснамалық рефлексия;
- ғылыми ізденіс;
- зерттеу әдістерін шығармашылық қолдану қабілеті;
- оқу-зерттеу және ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізу дағдылары мен біліктері;
- педагогикалық, жалпы ғылыми және философиялық білім;
- педагогикалық міндеттерді тұжырымдау және шешу қабілеті.

Бастапқы педагогикалық деңгейде магистрант үшін маңызды құрамдас бөліктер: педагогиканың тарихы мен теориясы саласындағы білім, педагогикада іргелі көзқарастар ретінде қолданылатын негізгі заңдар мен белгілер; сабақ жүргізудің әртүрлі әдістерін қолдану дағдылары; педагогтің тәрбие қызметіндегі практикалық жұмыс дағдылары (педагогикалық практика кезеңінде). Әдіснамалық мәдениеттің белгілі бір деңгейіне жеткеннен кейін магистрант зерттеу мәселесін тұжырымдай алады және оны бақылаулар, талдау, синтез, эксперимент және т.б. арқылы тексере алады. Болашақ педагогтің әдіснамалық мәдениетінің диалектикалық деңгейі зерттеудің диалектикалық принциптеріне сүйенуде бірнеше түрлі әдістерді қолдануға

мүмкіндік береді: гипотезалар жасау, педагогикалық теорияларды әзірлеу және оларды іс жүзінде тексеру.

Педагогтің әдіснамалық мәдениетінің ең жоғары деңгейі – дүниетаным. Бұл деңгейде педагогика құбылыстарын жүйелі зерттеу, зерттеудің логикалық әдістерінің дағдылары анықталады. Осы деңгейдегі магистранттың дүниетанымы дамыған, ол әдіснамалық принциптерді, әдістер мен тәсілдерді еркін қолдана алады, олардың ең тиімдісін анықтай алады. Бұл деңгейдің әдіснамалық көзқарастары төменгі педагогикалық және диалектикалық деңгейлердің әдіснамасын анықтайды.

Магистранттар тақырыптың өзектілігін негіздеу, қайшылықтарды анықтау және мәселені тұжырымдау, зерттеудің мақсаты мен гипотезасын анықтау, зерттеу әдістерін дұрыс анықтау, эксперименттік жұмыстың нәтижелерін талдау және түсіндіру, тұжырымдамалық-терминологиялық аппаратпен жұмыс істеу сияқты зерттеу жұмысының элементтерін ұсынуда қиындықтарға тап болады. Түлектердің әдіснамалық мәдениетін дамытудың төмен деңгейінің алғашқы себептерінің бірі нақты білім беру практикасында орындаушылық және репродуктивті қызметке бағдарланған дәстүрлі оқыту технологияларының басым болуы болып табылады.

Осы мәселені зерделеу барысында қазіргі білім беру жүйесінде болашақ бастауыш білім педагогтерінің әдіснамалық мәдениетін қалыптастырудың әдіс-тәсілдерін, қалыптастыру бағыттарын жүйелі түрде ашып көрсетіп, туындаған мәселелерді шешудің жолдарын ұсынуды зерттеудің мақсаты ретінде қарастырамыз.

Негізгі ережелер. Болашақ педагогтердің әдіснамалық мәдениетін қалыптастыру бүгінде жоғарғы оқу орнынан кейінгі білім берудегі кәсіптік даярлықтың ажырамас бөлігіне айналды. Бұл университеттегі оқу-тәрбие жұмысының да, тұтас педагогикалық процестің де тиімділігін арттыруға ықпал етеді. Болашақ педагогтердің ғылыми-зерттеу әлеуетін ашу педагогтің маңызды міндеті болып табылады. Педагогтің жеке әдіснамалық мәдениеті арқылы оның педагогикаға және ғылыми танымның басқа салаларына қосар жеке үлесі айтарлықтай ықпал етеді. Болашақ педагогтерді ғылыми-зерттеу жұмыстарына қатысумен оқытудың белсенді байланысы әрқашан жоғары мектепті ерекшелендіреді. Оқытуды ғылыми зерттеумен байланыстыру ғана мамандарды даярлаудың жоғары сапасын қамтамасыз етеді, олардың кәсіби жетілуіне ықпал етеді. Сонымен қатар, болашақ маманның әдіснамалық мәдениетін қалыптастыру оның алдағы кәсіби қызметінің жоғары деңгейде болуын қамтамасыз етеді.

Материалдар мен әдістер. Ғылыми әдебиеттерге жасалған талдаулар болашақ педагогтердің әдіснамалық мәдениетіне байланысты мәселелер Г.И.Ибрагимовтың «Жобалық-зерттеушілік оқыту магистранттардың әдіснамалық мәдениетін дамыту технологиясы ретінде» атты мақаласында: «Әдіснамалық мәдениетті дамыту магистранттарды дербес зерттеу қызметіне қосу арқылы ғана мүмкін болатындықтан, осы оқу курсы игеру жұмыстары қатар жүретін екі өзара байланысты процесті қамтиды. Бірінші процесс: дәріс және семинар сабақтары барысында ғылыми-педагогикалық зерттеу нәтижелерін жобалау, іске асыру және рефлексиялау туралы әдіснамалық түсініктерді, білім мен дағдыларды игеру. Екінші процесс: білім алушылардың (жеке немесе шағын топтарда) зерттеу жобасын орындауы. Оның басты ерекшелігі - бұл өтпелі сипатқа ие, яғни оны магистранттар пәнді оқудың барлық кезеңінде орындайды» - деген [5].

Отандық ғалым Ш.Т.Таубаеваның пікірінше, педагогтың зерттеу қызметіне дайындығын қалыптастыруда ғылыми-зерттеу жұмысы ерекше мәнге ие. XX ғасырдың екінші жартысында педагогты педагогикалық білім берудің жалпы теориясы көлемінде ғылыми-зерттеу жұмысына дайындау мәселесі өзекті болды. «Ғылыми-зерттеу жұмысы», «әдіснамалық мәдениет», «педагогикалық мәдениет» ұғымдары бір-бірімен тікелей байланысты: белсенді шығармашылықтың арқасында ғылыми-зерттеу жұмысы туады, ал кез-келген жүйелі түрде жүргізілетін ғылыми-зерттеу жұмысының нәтижесінде "ғылыми болжам" туады және ашылуға жол ашылады, яғни педагогтің әдіснамалық мәдениетіне дайындығын қалыптастыру мүмкіндіктері кеңейеді.

Педагогтерді ғылыми-зерттеу жұмыстарына дайындау жоғары оқу орнының қабырғасынан басталуы керек. Ғалымдардың пікірінше, болашақ маманның университетте алған білімі,

біліктілігі, тәжірибесі болашақта оның кәсіби дайындығына үлкен әсер етеді. Сонымен қатар, қазіргі кезеңде, жалпы қоғамның талаптарына сәйкес, педагогикалық жоғары оқу орындарында болашақ педагогтерінің жаңа бағыттағы ғылыми-зерттеу жұмыстары жүргізілуде. Педагогтің әдіснамалық мәдениеті тұтастай алғанда келесі логикалық байланыста құрылады: - рефлексия; - ғылыми зерттеу: - практика-рефлексия, - деп көрсетті [6]. Шынында да, болашақ бастауыш білім педагогтерінің әдіснамалық мәдениетін дамытуға, ғылыми білімді, зерттеу дағдылары мен дағдыларын тереңдетуге және игеруге бағытталған дайындық жүйесінде әдіснамалық қамтамасыз ету көзделеді.

Б.А.Тұрғынбаева шығармашыл педагогтің бойында болуы тиіс мынадай сапаларды:

- өз бетінше білім көтерудің негізі ретінде қолданылатын шығармашылық, оны дамыту жайлы терең де тыңғылықты білімнің болуы;
- педагогті шығармашылық әрекеттерге қызықтыратын мотивтердің болуы (өзінің шығармашыл мұғалім ретіндегі мәнін сезіну, әрі қарай дамуға деген қажеттілік);
- өз бетінше білім алудың ізденушілік әрекеттер жасай алу біліктерінің дамыған болуы;
- өзінің танымдық әрекетін, өзі ұйымдастыра білуі (өз бетінше білім алудың көздерін, формаларын таңдай білу, шығармашылық әрекетті өз бетімен бағыттай алуы т.б.), атап көрсеткен [7, б. 143]. Бұдан педагог бойында өздігінен білім алуда ізденімпаздыққа жетелейтін мәселені көре білу, шешімін табу жолдарын іздестіру, оң нәтижеге жетудің әдістерін зерделеу сияқты әрекеттер олардың әдіснамалық мәдениетін қалыптастыруға негіз болады деп есептейміз.

А.Ш.Байтоқаева магистранттардың ғылыми-зерттеу жұмысын дамытуға оқу және оқудан тыс жұмыстардың тұтас педагогикалық үдерістің құрамдас бөліктері ретінде үйлесімділік ерекшеліктері және олардың өзара байланысының ықпалы ретінде көрсетеді [8, с. 17]. Автордың пікірін түйіндейтін болсақ, болашақ мамандардың әдіснамалық мәдениетін қалыптастыру үшін университет қабырғасында ғылыми зерттеу жұмысымен айналысып, оның қыры мен сырын меңгеріп алуы тиіс деп санаймыз.

К.Баймукашеваның пікірінше, «оқу-зерттеу іс-әрекеті» және «ғылыми - зерттеу іс-әрекеті» түсініктерін салыстыра отырып мынадай қорытынды келтіреді: магистранттардың оқу-зерттеу жұмысы оқыту үдерісінің жүйесіне кіреді де, негізінен, семинарлық, практикалық, зертханалық сабақтарда жүзеге асырылады [9, б. 25]. Магистранттардың оқу-зерттеу жұмысының мақсаты – теориялық білімді тереңдету және ғылыми мәселелердің шешімдерін іздеу әдісін игеру. Оларға иелік ететін магистранттың ғылыми-зерттеу жұмыстарымен айналысуға мүмкіндігі бар. Жеке қызығушылықты қанағаттандыруды өз бетінше іздеу, яғни зерттеу жұмыстарын жүргізу үшін үлкен әлеует бар. Магистранттардың ғылыми-зерттеу жұмысы магистранттың ізденіске тартылуының жоғары дәрежесімен сипатталады және, әдетте, оқу процесінің шеңберіне сәйкес келмейді, магистранттардың ғылыми ұйымдары мен үйірмелерінде және ғылыми зертханаларда зерттеу жұмыстарын жүргізеді. Ғылыми-зерттеу жұмыстарына қатыса отырып, магистрант алған білімдерін бекітеді, толықтырады және оларды жоғары сатыға көтереді. Олар өзіндік жұмыс әдістерін меңгереді, ғылыми эксперимент әдісін меңгереді, оның тұжырымдарын мағыналы түрде өңдейді және алынған мәліметтерден қорытынды жасайды. Осылайша, ғылыми-зерттеу жұмысы шеңберіндегі білім, білік, дағдылар болашақ мамандарды даярлаудың негізі болып табылады және тұлғаның дамуында маңызды орын алады.

Нәтижелер. Педагогика ғылымында педагогтің әдіснамалық мәдениетінің оның кәсіби және жеке дамуы мен өзін-өзі жүзеге асыруы үшін маңыздылығы танылады. Сонымен қатар, әдіснамалық мәдениетті ЖОО педагогтерінің кәсіби құзыреттілік деңгейін арттырудың әлеуетті резерві және қазіргі заманғы кәсіптік білім беру жүйесін дамытудың маңызды тетігі ретінде қалыптастыру процесі, біздің ойымызша, арнайы зерттеуді қажет етеді. "Әдіснамалық мәдениет педагогтің кәсіби дайындығының бір бөлігі болып табылады. Бұл мәдениет көптеген педагогикалық дағдыларда көрінеді, мысалы: педагогикалық ғылым тіліндегі жағдайды сипаттай білу; шындықтың ғылыми көрінісін оның көркемдік сипаттамасынан ажырата білу;

педагогикалық ғылымды зерттеу объектілері мен нақты өмір объектілерін ажырата білу және т.б." Педагогтің әдіснамалық мәдениеті арқылы біз оны білімнің эмпирикалық және теориялық әдістерін, ғылыми принциптерді, әдістер мен құралдарды кәсіби қызметте қолдану бойынша интеллектуалды дағдылар мен қабілеттерді игерудің интегралды сипаттамасын түсінеміз. ЖОО педагогтерінің әдіснамалық мәдениетін қалыптастырудың тұжырымдамалық идеясы кәсіби педагогикалық қызмет пен мәдениеттің бірлігіне негізделген, оған сәйкес ол тек пәндік салада кәсіби білімге ғана емес, сонымен қатар шығармашылық даралыққа, өзіндік, проблемалық-педагогикалық және сыни ойлауға, озық әлемдік тәжірибе мен оқытудың жаңа технологияларын пайдалану қабілетіне ие болуы керек. Шын мәнінде, біз педагогтің ғылыми-әдістемелік мәдениетінің жоғары деңгейі туралы айтып отырмыз. Қазіргі уақытта педагогтерді ғылыми зерттеулер жүргізуге, алған білімдерін университеттің оқу процесіне бейімдеуге, өзінің педагогикалық тәжірибесін тануға және қайта қарауға, педагогикалық инновацияларды құруға, жеке педагогикалық жүйені дамытуға бағыттайтын ғылыми-әдіснамалық мәдениетті игерудің жеке, инновациялық-рефлексивті нысандарын әзірлеу қажеттілігі туындады.

Ғылыми зерттеу жұмысымыз «*Болашақ бастауыш білім педагогтерінің әдіснамалық мәдениетін қалыптастыру*» тақырыбы бойынша «Болашақ бастауыш білім педагогтерінің әдіснамалық мәдениетін қалыптастырудың тәжірибелік-эксперименттік жұмысының» құрылымдық-мазмұндық болмысы және мәні қарастырылып, анықтаушы кезең бойынша алғашқы диагностика жасалынды. Магистранттардың педагогтың әдіснамалық мәдениеті туралы білім деңгейлерін анықтау мақсатында ҚазҰПУ-дың «Бастауыш білім беру» бойынша мамандар даярлау бөлімінің 2 курс 55 магистранттарымен төмендегіше педагогикалық сауалнама жүргіздік. Жүргізілген сауалнама тапсырмалары зерттеу жұмысымыздың теориялық негіздеріне сүйене отырып әзірленді.

Педагогикалық сауалнама сұрақтары:

1. Педагогтың әдіснамалық мәдениеті жайлы білесіз бе?

- Иә
- Жоқ

2. Әдіснамалық мәдениет дегеніміз не, қалай түсінесіз?

- педагогиканың әдісі туралы ілім, нақты ғылымда қолданылатын әдістер жиынтығы;
- ғылыми зерттеулерді жоспарлау, іске асыру және сипаттау, зерттеу рефлексиясын жүргізу дағдылары;

○ практикалық іс-әрекетті ұйымдастырудың принциптері, құралдары мен шарттарын зерттейтін білім саласы.

3. Болашақ бастауыш білім педагогына әдіснамалық мәдениет не үшін қажет?

○ Теориялық және тәжірибелік іс-әрекеттерді ұйымдастыру мен құрудың қағидалары жүйесі мен тәсілдерін білу үшін;

○ Педагогикалық ғылыми зерттеу жұмыстарын сауатты да, нәтижелі жүргізу үшін;

○ Педагогикалық білім, оларды игеру процесі, түсіндіру әдісі және оқыту мен тәрбиелеу жүйесін өзгерту үшін.

4. Әдіснамалық мәдениет оқыту процесінің қай бөліміне қажет?

- Педагогиканың әдіс-тәсілдерін меңгеру барысында;
- Сабақтан тыс оқыту процесін жүргізу барысында;
- Ғылыми педагогикалық зерттеу жұмысы барысында;

5. Ғылыми зерттеу жұмысын жазуда – әдіснаманы

- Толық құрастыра аламын
- Жартылай құрастыра аламын
- Құрастырудан қиналамын
- Бұл туралы мүлдем түсінік жоқ

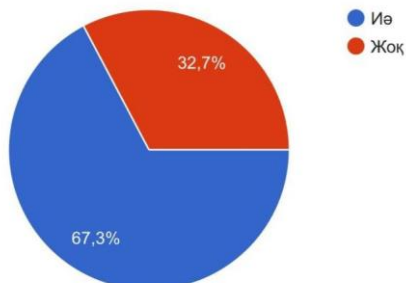
6. Сіздің әдіснамалық мәдениет туралы білім деңгейіңіз?

- Төмен
- Орташа
- Жоғары

Сауалнама бойынша нәтижесі төмендегідей көрсеткішке қол жеткіздік:

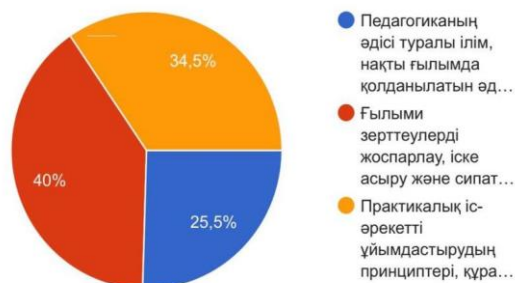
1. Педагогтың әдіснамалық мәдениеті жайлы білесіз бе?

55 ответов

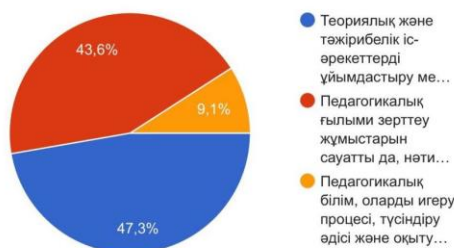
2. Әдіснамалық мәдениет дегеніміз не, қалай түсінесіз?

55 ответов

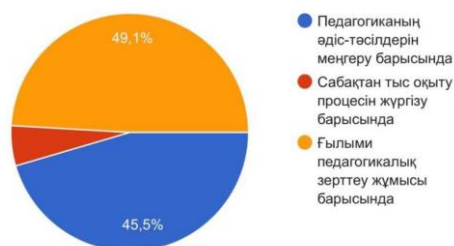
3. Болашақ бастауыш білім педагогына әдіснамалық мәдениет не үшін қажет?

55 ответов

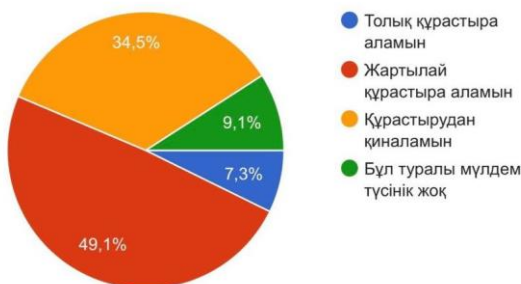
4. Әдіснамалық мәдениет оқыту процесінің қай бөліміне қажет?

55 ответов

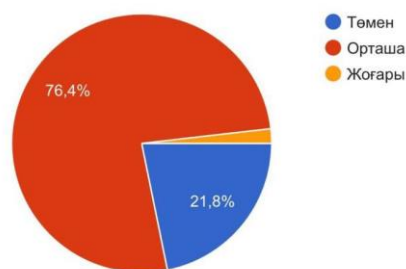
5. Ғылыми зерттеу жұмысын жазуда – әдіснаманы

55 ответов

6. Сіздің әдіснамалық мәдениет туралы білім деңгейіңіз?

55 ответов

Сауалнама нәтижесі көрсеткендей магистранттардың «Педагогтың әдіснамалық мәдениеті туралы» сұраққа толықтай жауап беруге қиналатындығын, әрі қарай қалыптастырушы, бақылау кезеңдерін жүргізуіміз қажет екендігін көрсетті.

Талқылау. Жоғарыда алған мәселелерді талқылай келе болашақ мамандардың әдіснамалық мәдениетін қалыптастыру және қалыптасу ортасы және олардың ЖОО-да кәсіби даярлығының сапасын арттырудың маңызды құралдарының бірі магистранттардың ғылыми-зерттеу жұмысы (МҒЗЖ) болып табылады. Магистранттардың ғылыми-зерттеу жұмысы оқу процесіне енгізіледі, сонымен қатар сабақтан тыс уақытта орындалады.

Оқу процесіне енгізілетін МҒЗЖ:

- ғылыми зерттеу элементтері бар тапсырмаларды (педагогикалық практика кезеңінде), зертханалық жұмыстарды, рефераттарды, курстық және дипломдық жобаларды орындауды, зертханалық практикумдарды ұйымдастыруды, пәндер бойынша бақылау жұмыстарын жүргізуді;

- ғылыми-теориялық конференцияларда баяндамалар жасауды көздейді;

- "Ғылыми педагогикалық зерттеу әдістемесі" курсы бойынша ғылыми зерттеулерді ұйымдастыру және орындау, ғылыми экспериментті жоспарлау және ұйымдастыру, ғылыми деректерді өңдеу және т.б. әдістемесінің теориялық негіздерін зерттеу.

Оқу процесі магистранттардың ғылыми еңбегімен үйлесіп, қазіргі уақытта болашақ маманның қалыптасу процесінің негізін құрайтын нақты кәсіби қызметке айналуға. Магистранттың әдіснамалық мәдениетінің қалыптасу деңгейі оның ғылыми еңбектерінде көрініс табады, олар келесі критерийлерге сәйкес келуі керек: тақырыпқа қатысты факторларды, құбылыстарды, проблемаларды талдаудың мазмұны, тереңдігі мен толықтығы бойынша өзекті; ақпараттық қанықтылыққа, жаңалыққа, логикаға, өзіндік ерекшелікке және нақтылыққа ие болуы керек, практикалық және теориялық маңызы болуы керек. Ғылыми-практикалық сипаттағы іс-шаралар магистранттың алған әдіснамалық білімдері мен оларды практикада қолдану қабілеттерін бағалауға мүмкіндік береді.

Ғылыми жұмысты орындау магистранттан тақырып бойынша жалпы және арнайы әдебиеттерді білуді ғана емес, сонымен қатар психологиялық-педагогикалық зерттеулер жүргізуді, теорияны практикамен байланыстыруды, зерттелетін мәселе бойынша қорытынды жасауды және ұсыныстар тұжырымдауды талап етеді. Оқу процесіне енгізілген МҒЗЖ негізгі нысаны – магистрлік диссертациялық жұмыс (жоба). Педагогикалық университетте диссертациялық жұмыстарды орындау – магистранттардың әдіснамалық мәдениетін қалыптастырудың, танымдық қызығушылықтарын нығайтудың және кеңейтудің, олардың зерттеу біліктері мен дағдыларын жетілдірудің тиімді құралы.

Магистранттардың ғылыми жұмысы әрдайым теорияны терең зерттеумен, білімді жүйелеумен және оларды толықтырумен, қойылған міндеттерді шешумен, өзіндік іздеу жұмысының дағдыларын дамытумен, әдіснамалық біліктер мен дағдыларды қалыптастырумен байланысты. Магистранттардың аудиториядан тыс уақытта орындалатын ғылыми-зерттеу жұмысы мынадай нысандарда ұйымдастырылады: магистранттық ғылыми үйірмелерде және проблемалық топтарда жұмыс істеу; магистранттардың топтарға немесе жеке тәртіппен шаруашылық келісім-шарт тақырыбын орындауға қатысуы; магистранттық шығармашылық зертханаларда, педагогикалық шеберханаларда жұмыс істеу, психологиялық-педагогикалық олимпиадаларға, конкурстарға, пәндер бойынша викториналарға қатысу және т. б. магистранттық ғылыми үйірмелер мен проблемалық топтар кафедраларда ұйымдастырылады. Ғылыми-зерттеу жұмыстарын орындауға тартылған магистранттарға берілген тапсырмалар шығармашылық элементтерді көздеуі тиіс, бұл ретте әрбір адам ЖОО-да жүргізілетін ғылыми зерттеу сәнге құрмет емес, өз алдына мақсат емес, өзекті қажеттілік екенін түсінуі қажет. Магистранттардың әдіснамалық дайындықтың мазмұны мен процесіне эмоционалды-құндылық, тұлғалық-шығармашылық қатынасы диалогтық әңгімелесу әдісі, проблемалық жағдайларды білу әдісі, тосынсыйдың әсері, жаңалық арқылы ынталандырылады.

Қорытынды. Қорытындылай келе, педагогтің әдіснамалық мәдениеті педагогтің ғылыми-зерттеу әрекеті негізінде жасалып, ғылым және білім беру парадигмаларында бағдарланады. Педагогикалық құндылықтар мен білім беру технологияларын меңгеруге, үйретуге, педагогке педагогикалық фактілерді, құбылыстарды, нәтижелерді, заңдарды, теорияларды пайымдауға, болжам жасауға және оның негізінде инновациялық-дидактикалық әрекеттің өз жүйесін құруға мүмкіндік беретін білім болып табылады. Сонымен, педагогтің әдіснамалық мәдениеті – педагогтың жаңа білімді іздеу кезінде оның қызметінің табысты және нәтижелі болуына әсер етеді.

Жетекші педагогикалық құралдар әдіснамалық талдау, көркемдік-педагогикалық міндеттер, педагогикалық іздеу ойындары осылайша, алға қойылған мақсатқа қол жеткізу мақсатында:

➤ кафедра ұжымдарының магистранттарды зерттеу жұмысына тарту және ұйымдастыру үшін рөлі мен жауапкершілігін арттыру, білімді игеруде шығармашылық пен ынта атмосферасын құру;

➤ педагогикалық ғылыми зерттеулердің элементтерін оқу үдерісіне, зертханалық, практикалық, семинарлық сабақтарға, педагогикалық практикаға кеңінен енгізу;

➤ ғылыми-зерттеу жұмыстарының жоспарларын, магистранттардың зерттеу жұмыстарын жақсарту қажет деп санаймыз;

➤ болашақ мамандарды шығармашылық ізденіс қажеттілігіне тәрбиелеу;

➤ магистранттардың сабақтан тыс уақытта өндіретін ғылыми зерттеулері мен әзірлемелерінің деңгейін арттыру;

➤ магистранттық ғылыми үйірмелерді одан әрі дамытуды жүзеге асыру; кафедра ұжымдары орындайтын ғылыми зерттеулер мен қолданбалы әзірлемелерге магистранттардың кеңінен қатысуын қамтамасыз ету;

➤ әрбір магистрант үшін ғылыми ізденіске қатысудың саналы қажеттілікке айналуына қол жеткізу;

➤ магистранттық ғылыми шығармашылықтың барлық түрлерінің өзара байланысын және сабақтастығын қамтамасыз ету;

➤ барлық жоғары оқу орындарында МҒЗЖ ұйымдастырудың барлық оқу кезеңіне арналған үлгілік кешенді жоспарын енгізу, оны практикалық ғылыми-зерттеу міндеттерін шешумен тығыз байланыстыру.

Ғылыми зерттеулердің элементтері университетте оқытудың барлық кезеңдерінде болуы керек, бұл терең кәсіби білім алуға ықпал етеді, бастаманы дамытады, магистранттың жаңа ақпаратты талдай алатын, озық тәжірибені жинақтай алатын зерттеуші, жаңашыл дағдыларын қалыптастырады. Болашақ маманның әдіснамалық мәдениетін қалыптастыру жеке-маңызды оқыту бағытында жүзеге асырылуы керек, онда акценттер қызметтің пәндік, операциялық жағынан магистранттың мотивациялық-құндылық, семантикалық белсенділігіне, оның өз әлеуетін ашуға деген қажеттіліктеріне ауысады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Сластенин В.А., А.С. Соколов и др. Педагогика: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Под ред. В.А. Сластенина. - М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 134с.
2. Новиков А.М. Научно-экспериментальная работа в образовательном учреждении. - М., 2008.
3. Кабанов П.Г. Вопросы совершенствования методологической культуры педагога. - Томск: Изд-во Том. ун-та, 1999.- 140 с.
4. Ходусов А.Н. Методологическая культура учителя и условия ее формирования в системе современного педагогического образования. - М., 1997.-121с.
5. Ibragimov, G.I. «Project-and research-based learning as a technology for developing master students' methodological culture development», *Education and Self Development. Volume 16, № 3, 2021 | Journal article*; DOI: [10.26907/esd.16.3.26](https://doi.org/10.26907/esd.16.3.26) / EID:2-s2.0-85117275631; Part f ISSN: 19917740;
6. Таубаева Ш.Т. Педагогиканың философиясы мен әдіснамасы. – Алматы, 2017. - 388 б
7. Тұрғынбаева Б.А. Ұстаздық шығармашылық. – Алматы, 2007. – 236 б.
8. Байтукаева А.Ш. Становление и развитие научно-исследовательской работы студентов в системе высшего образования Казахстана (1928-1986г.г.): автореф. ...канд.пед.наук. – Алматы, 2002. – 22 с.
9. Баймукашева Ф.К. Студенттердің ғылыми-зерттеу әрекеттерін қалыптастырудың педагогикалық шарттары: пед. ғыл. канд. ... дис. – Атырау, 2010. – 140 б.
10. Harlen W. Primary teachers' understanding in science and its impact in the classroom // *Research in Science Education*. - 1997. - №27. – P. 323 // <https://doi.org/10.1007/BF02461757>.
11. Байдан М.А. Научно – исследовательская работа студентов как средство формирования их творческой активности: дис. ... канд. пед. наук. – Одесса, 1985. – 261 с.
12. Барсай Б.Т. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби дидактикалық құзыреттілігін қалыптастырудың ғылыми-педагогикалық негіздері: пед. ғыл. док. ... дис. – Шымкент, 2010. – 106 б.

13. Катаев Н.С. Студенттердің өзіндік жұмысында мультимедиялық технологияларды пайдаланудың педагогикалық шарттары. – Алматы, 2010. – 142 б.
14. Нуржанова Т.Т. Формирование методологической культуры студентов педагогических вузов. - Журнал «Инновации в науке» www.sibac.info № 9 (70), 2017 г.
15. Таубаева Ш.Т. Педагогикалық зерттеулердің әдіснамасы мен әдістері: оқу құралы. – Алматы: «Қазақ университеті», 2020. – 360 б.

References:

1. Slastenin V.A., A.S. Sokolov i dr. *Pedagogika: Ucheb. posobie dlâ stud. vyssh. ped. ucheb. zavedeni / Pod red. V.A. Slastenina.* - M.: Izdatelski sentr «Akademia», 2002. – 134s.
2. Novikov A.M. *Nauchno-eksperimentálnaia rabota v obrazovatel'nom uchrejdenii.* - M., 2008.
3. Kabanov P.G. *Voprosy sovershenstvovaniia metodologicheskoi kúltury pedagoga.* - Tomsk: Izd-vo Tom. un-ta, 1999.- 140 s.
4. Hodusov A.N. *Metodologicheskaiia kúltura uchitelä i uslovïa ee formirovaniia v sisteme sovremennogo pedagogicheskogo obrazovaniia.* - M., 1997.-121s.
5. Ibragimov, G.I. «Project-and research-based learning as a technology for developing master students' methodological culture development», *Education and Self Development. Volume 16, № 3, 2021 | Journal article;* DOI: [10.26907/esd.16.3.26](https://doi.org/10.26907/esd.16.3.26) / EID:2-s2.0-85117275631; Part f ISSN: [19917740](https://doi.org/10.26907/esd.16.3.26);
6. Taubaeva Ş.T. *Pedagogikanyñ filosofiasy men ädisnamasy.* – Almaty, 2017. - 388 b.
7. Türgynbaeva B.A. *Ústazdyq şyğarmaşylyq.* – Almaty, 2007. – 236 b.
8. Baitukaeva A.Ş. *Stanovlenie i razvitie nauchno-issledovatel'skoi raboty studentov v sisteme vysshëgo obrazovniia Kazahstana (1928-1986g.g.): avtoref. ...kand.ped.nauk.* – Almaty, 2002. – 22 s.
9. Baimukaşeva Ğ.K. *Studentterdiñ ğylymi-zertteu äreketterin qalyptasty Rudyñ pedagogikalq şarttary: ped. ğyl. kand. ... dis.* – Atyrau, 2010. – 140 b.
10. Harlen W. *Primary teachers' understanding in science and its impact in the classroom // Research in Science Education.* - 1997. - №27. – P. 323 // <https://doi.org/10.1007/BF02461757>.
11. Baidan M.A. *Nauchno – issledovatel'skaia rabota studentov kak sredstvo formirovaniia ih tvorcheskoi aktivnosti: dis. ... kand. ped. nauk.* – Odessa, 1985. – 261 s.
12. Barsai B.T. *Bolaşaq bastauş synyp mūğalimderiniñ käsibi didaktikalq qūzyrettılıgın qalyptasty Rudyñ ğylymi-pedagogikalq negizderi: ped. ğyl. dok. ... dis.* – Şymkent, 2010. – 106 b.
13. Kataev N.S. *Studentterdiñ öziñdik jumysynda multimedialq tehnologialardy paidalanudyñ pedagogikalq şarttary.* – Almaty, 2010. – 142 b.
14. Nurjanova T.T. *Formirovanie metodologicheskoi kúltury studentov pedagogicheskikh vuzov.* - Jurnal «Innovasii v nauke» www.sibac.info № 9 (70), 2017 g.
15. Taubaeva Ş.T. *Pedagogikalq zertteulerdiñ ädisnamasy men ädisteri: oqu qūraly.* – Almaty: «Qazaq universiteti», 2020. – 360 b.

МРНТИ 14.35.83

<https://doi.org/10.51889/2959-5762.2025.85.1.017>

Р.Е.Каримова,^{1*} А.А.Алимбекова¹

¹ Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қ., Қазақстан

БОЛАШАҚ МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ ҰЙЫМ ПЕДАГОГТЕРІНІҢ ЗАТТЫҚ ДАМУЫШЫ ОРТАНЫ ЖОБАЛАУ ӘЛЕУЕТІ

Аңдатпа

Қазіргі қоғамдағы өзгерістер білім беру басымдықтарын қайта қарауды талап етеді, бұл өз кезегінде мектеп жасына дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеудің инновациялық тәсілдерін іздеуді қажет етеді. Осы үдерісте маңызды рөл атқаратын заттық-дамытушы орта материалдық және әлеуметтік-мәдени жағдайлардың жиынтығы ретінде қарастырылады, ол баланың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, танымдық белсенділігін арттыруға және балабақшада қолайлы орта қалыптастыруға ықпал етеді.

Мектепке дейінгі білім берудің басты міндеттерінің бірі – болашақ педагогтердің дамытушы ортаны жобалау дағдыларын қалыптастыру. Бұл үдеріс тек ұйымдастырушылық мәселе ғана емес, сонымен қатар педагогикалық шығармашылық тапсырмаларды шешу арқылы болашақ мамандардың кәсіби және тұлғалық дамуына ықпал ететін маңызды фактор болып табылады.